

Olga Tokarczuk

Rătăcitorii

Traducere din limba polonă și note
de Cristina Godun

POLIROM
2018

Blau s-a bucurat nespus de această descoperire, întrucât grație ei a reușit să facă numeroase analize asupra celebrei mixturi a lui Frederik Ruysch, anatomistul olandez de la sfârșitul secolului al șaptesprezecelea. Pentru vremurile acelea, soluția avusese rezultate foarte bune – menținuse culoarea naturală a preparatului și îl împiedicase să se tumefieze, iar tumefierea reprezenta coșmarul metodei de prezervare în lichid, practică pe atunci. Blau a descoperit că în compoziția preparatelor, în afară de brandy de Nantes și piper negru, intra și extract de rădăcină de ghimbir. A scris un articol și s-a alăturat și el vechii dezbateri pe tema „mixturii lui Ruysch“, a acelei ape a Stixului în care, odată scaldat, deveniai nemuritor, cel puțin corpurile. Din acel moment, Kampa a început să numească murături colecțiile lor subterane.

Împreună cu Kampa – fiindcă acesta îi adusese într-o bună dimineață exponatul – a descoperit ceva neobișnuit, la care apoi Blau a muncit câteva luni la rând pentru a înțelege exact componența și efectul de conservare ale lichidului. Era vorba de brațul puternic al unui bărbat (un biceps cu circumferința de 54 de centimetri), lung de 47 de centimetri, tăiat neted, pentru a dezvălui tatuajul – multicolor, reprezentând cu mult simț al proporției o balenă care ieșea din valurile mării (spinările înspumate erau redată cu farmec și precizie barocă), suflând pe nări spre cer o fântână arteziană. Desenul era executat cu desăvârșire, mai ales cerul care spre latura exterioară a brațului părea de un albastru intens, dar cu cât înainta spre subsuoară, cu atât devenea mai întunecat. Jocul cromatic se conservase perfect în lichidul transparent.

Exponatul nu era înregistrat și descris. Recipientul în care se afla semăna cu cele executate în Olanda în secolul al șaptesprezecelea, adică avea formă cilindrică – la vremea aceea încă nu reușeau să meșteșugărească paralelipede din sticlă. Preparatul, prins de capac cu fire de păr de cal, părea că plutește în lichid. Dar cel mai straniu s-a dovedit a fi lichidul

însuși... Nu era alcool, chiar dacă la prima vedere Blau a crezut că este vorba despre începutul de secol șaptesprezece, Olanda. Era un amestec de apă și formaldehidă cu un mic adaos de glicerină. O compoziție foarte modernă, putea spune, asemenea soluției Kaeserling III, folosită în zilele noastre. Recipientul nu mai trebuia închis ermetic, căci soluția nu se evaporă, așa cum se întâmpla cu alcoolul. Pe firul de păr prins de capacul închis a găsit o amprență a liniilor papilare și acest lucru l-a emoționat nespus. Și-a imaginat că liniuțele acelea mărunte și unduite și ștampila naturală sub forma unui labirint aparțineau cuiva ca el.

S-a ocupat de brațul și de desenul acela cu afecțiune, am putea spune. Nu a dedus cui i-a aparținut și cine a făcut nemuritor brațul cu tatuaj.

Trăiau acum împreună un moment de groază – despre care ulterior Blau a povestit unei studente din primul an, observând cu satisfacție cum ochii îi deveneau rotunzi de uimire, iar pupilele se întunecau și deveneau mate, fapt care, după părerea sociobiologilor, este semn al interesului erotic.

În lăzile de lemn găsite pe unul din coridoarele înfundate au găsit niște mumii împăiate, în condiție foarte proastă. Pielea era înnegrită, deshidratată, crăpată, prin cusăturile pocnite din loc în loc scăpa iarba de mare cu care fuseseră umplute. Trupurile erau chircite, uscate, îmbrăcate în veșminte care cândva fuseseră cu siguranță bogate și colorate – acum, dantelele și gulerele hainelor căpătaseră toate culoarea prafului. Podoabele lor, volanele și volănașele își pierduseră consistența, devenind un ghem de materie deteriorată, iar din loc în loc răsărea câte un nasture perlat. Prin gurile lor căscate, deschise din cauza uscăciunii prea mari, ieșea iarba.

Au găsit două asemenea mumii, de dimensiuni mici; păreau ale unor copii, dar după o analiză minuțioasă Blau a constatat că erau – slavă Domnului – cimpanzei împăiați, foarte prost pregătiți, fără profesionalism; în secolele al optsprezecelea și

al nouăsprezecelea se făcea comerț cu ele destul de larg. Bineînțeles, presupunerile lor se puteau confirma, se făcea comerț și cu mumii umane, care formau colecții numeroase. Se încerca de obicei conservarea a ceea ce era excepțional și particular, a oamenilor din alte rase, spectaculos de diformi sau bolnavi.

— Împăierea cadavrelor era metoda cea mai simplă de conservare a lor, făcea Blau pe deșteptul, arătând colecția provizorie din pivnițe altor două studențe care îi acceptaseră cu entuziasm invitația, spre dezaprobarea lui Kampa. Blau sconta ca măcar una din ele să îi accepte ulterior invitația la un pahar de vin și atunci colecția lui s-ar fi îmbogățit cu fotografii noi. Nu mai rămâne decât pielea – a tras de ea –, așa că nu mai e un corp în deplinul înțeles al cuvântului. E doar un fragment, partea lui exterioară întinsă pe un manechin de fân. Mumia reprezintă un mod jalnic de conservare a unui corp. Nu ne dă decât aparența că încă îl avem în fața ochilor. În realitate, este un truc evident. O escrocherie de circ, fiindcă din corp se mai păstrează doar forma și carcasa exterioară. Iar în realitate mumificarea reprezintă distrugerea unui corp, adică opusul ideologic al conservării. Un barbarism.

Da, au râsufolat ușurați că nu erau mumii umane. Ar fi avut probleme, întrucât legea interzicea în mod limpede păstrarea în colecțiile muzeelor de stat a corpurilor umane întregi (doar dacă nu erau mumii antice, deși inclusiv în această chestiune încep să se facă auzite tot mai multe voci). Dacă ar fi fost oameni, așa cum au crezut la început, i-ar fi așteptat o complicată procedură birocratică și neazuri. De multe ori auzise de asemenea descoperiri incomode cu ocazia ordonării colecțiilor deținute de academiile de medicină și de universități.

Împăratul Iosif al II-lea a creat la Viena o astfel de colecție. În sala sa de exponate bizare a hotărât să colecționeze tot ce era ieșit din comun, fiecare manifestare a aberației lumii, fiecare abatere a materiei. Urmașul lui, împăratul Francisc I nu a ezitat să-l împăieze după moarte pe curteanul său negru, un

oarecare Angel Soliman. Și atunci mumia acestuia, având pe ea numai o cingătoare de iarbă, putea fi admirată de musafirii monarhului.

Prima scrisoare a Jozefinei Soliman adresată lui Francisc I, împăratul Austriei

Mă adresez Înălțimii Voastre cu inima îndurerată și profund cutremurată din cauza nedreptății care i s-a făcut persoanei regretatului meu tată, Angel Soliman, sluga credincioasă a unchiului Înălțimii Voastre, bunul nostru împărat Iosif, în speranța că s-a produs o nefericită greșală.

Istoria vieții tatălui meu vă este bine cunoscută, Luminăția Voastră, și știu bine că Înălțimea Voastră l-ați cunoscut personal, l-ați apreciat pentru devotamentul și munca sa îndelungată în slujba împărăției, mai ales ca slujitor credincios și maestru al jocului de șah și, la fel ca unchiul Înălțimii Voastre, Împăratul Iosif, fie-i țărâna ușoară, și la fel ca mulți alții, l-ați înconjurat cu respect și considerație. A avut mulți prieteni minunați care îi apreciau calitățile sufletului și ale minții, simțul extraordinar al umorului și bunătatea inimii. Vreme de mulți ani a fost în relații apropiate cu domnul Mozart, căruia unchiul Înălțimii Voastre a avut generozitatea să-i comande o operă. S-a remarcat totodată și ca diplomat și era cunoscut de toată lumea pentru seriozitatea, vizionarismul și înțelepciunea sa.

Îmi voi permite să pomenesc în această scrisoare pe scurt istoria tatălui meu și, în felul acesta, să îi readuc persoana în atenția Înălțimii Voastre. Nimic nu ne face mai umani decât faptul că fiecare dintre noi își are propria istorie, unică, excepțională, că ne mișcăm în timp, lăsând urme. Dar chiar dacă nu am fi fost cu nimic de ajutor altora, nici împăratului nostru, nici statului, și așa ne revine dreptul de a avea parte de o

înmormântare onorabilă – care reprezintă actul de repunere în mâinile Creatorului nostru a creației sale, corpul omenesc.

Tatăl meu s-a născut în anul 1720 în Africa de Nord, dar primii ani de viață sunt cufundați în bezna ignoranței. De multe ori spunea că nu-și amintește prea bine perioada copilăriei sale timpurii. Primele lui amintiri sunt din vremea când a fost vândut ca sclav, la vârsta de câțiva anișori. Ne povestea cu groază lucrurile care îi rămăseseră cel mai pregnant înfipte în memorie. Lunga călătorie pe mare în cala întunecată a unui vapor, scenele desprinse din iadul lui Dante, care se desfășurau sub ochii micului copil, când a fost despărțit de mama și de familia sa. Părinții lui ajunseseră și ei cel mai probabil în Lumea Nouă, în schimb el, ca pui de negru, ca o mascotă neagră, ca un câine maltez sau ca o pisică persană, a trecut din mână în mână. De ce vorbea atât de rar despre asta? Oare nu s-ar fi convenit să fie invers – să vorbească despre asta tare și mult, mai ales de când își dobândise poziția la Curte? Cred că tăcerea lui era determinată de o convingere îngrozitoare, pe care o ascundea chiar și de propriul sine; și anume că, dacă șterge cât mai repede din amintire faptele dureroase, ele își vor pierde forța și nu îl vor mai bântui, iar lumea va deveni astfel mai bună. Credea că, de vreme ce oamenii nu vor afla cât de crud și de monstruos poate fi un om față de alt om, își pot păstra în felul acesta inocența. Totuși, ceea ce s-a întâmplat cu trupul tatălui meu după moartea sa demonstrează cât de mult s-a înșelat gândind astfel.

După multe și dramatice peripeții, grație generozității soției Ducelui de Liechtenstein, a fost răscumpărat din robie pe Corsica și adus la Curte. Așa a ajuns la Viena, unde Înălțimea Sa Ducesa a nutrit față de acel copil o mare simpatie, ba chiar – îndrăznesc să folosesc aceste cuvinte – dragoste. Datorită ei a primit o educație aleasă. Originea sa îndepărtată și exotică nu a rămas întipărită în mod deosebit în memoria lui, niciodată nu am auzit de la el, în calitate de singur copil pe care l-a avut,

să pomenească vreodată de rădăcinile sale. Sau ca măcar să îi fie dor de meleagurile natale. Era, în schimb, dedicat trup și suflet unchiului Înălțimii Voastre.

A rămas cunoscut ca politician iscusit, sol inteligent și bărbat seducător. Era întotdeauna înconjurat numai de prieteni. Era iubit și stimat. Se bucura de asemenea de un privilegiu deosebit – de prietenia împăratului Iosif al II-lea, Unchiul Înălțimii Voastre, care a binevoit în repetate rânduri să-l însărcineze cu misiuni care necesitau multă inteligență.

În anul 1768 s-a însurat cu mama mea, Magdalena Christiani, văduva unui general olandez, alături de care a avut o căsnicie fericită vreme de câțiva ani, până la moartea ei. Sunt sigurul vlăstar al acestei căsnicii. După mulți ani de muncă folositoare, a luat hotărârea de a demisiona din slujba Ducelui de Liechtenstein, binefăcătorul său, dar a rămas mereu în strânsă legătură cu cei de la Curte, servindu-și mai departe împăratul.

Sunt conștientă de cât de multe a datorat tatăl meu bună-tății inimii omenești și dorinței naturale de ajutorare reciprocă. Multe vieți omenești, a căror istorie a început la fel de nefericit ca istoria tatălui meu, au pierit înghițite de haosul lumii. Puțini din copiii robilor cu piele neagră au avut șansa de a atinge în viață o poziție atât de înaltă și de importantă ca tatăl meu. Dar tocmai de aceea cazul său este atât de deosebit – ne arată că suntem copiii lui Dumnezeu, creaturi plăsmuite de mâna divină și că suntem, astfel, cu toții frați.

Atât eu, cât și mulți dintre prietenii regretatului meu părinte care deja au scris Înălțimii Voastre în această privință, vă solicităm să ne restituiți trupul tatălui meu și să ne îngăduiți să-i oferim o înmormântare creștină.

Cu speranță,
Jozefina von Feuchtersleben